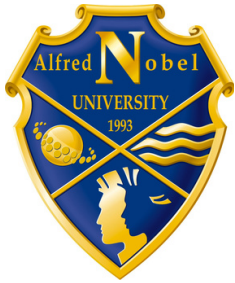

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

**XIV Міжнародна
науково-практична конференція
науковців та студентів**

**ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ
У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ**

Тези доповідей 21 березня 2023 р.

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

**КАФЕДРА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З ПЕДАГОГІКИ,
ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

*XIV Міжнародна науково-практична конференція
науковців та студентів*

ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

**тези доповідей
21 березня 2023 р.**

Електронне видання

Дніпро
2023

Організаційний комітет:

С. Б. Холод, доктор економічних наук, професор – голова оргкомітету;
Н. П. Волкова, доктор педагогічних наук, професор – заступник голови;
І. Г. Батраченко, доктор психологічних наук, професор;
С.В. Сапожников, доктор педагогічних наук, професор;
О. В. Лебідь, доктор педагогічних наук, професор;
О. О. Байєр, кандидат психологічних наук, доцент;
І. В. Гаркуша, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент;
І. В. Олійник, кандидат педагогічних наук, доцент;
А. В. Юдіна, кандидат психологічних наук;
Н. В. Грисенко, кандидат психологічних наук;
В. О. Бикова, кандидат педагогічних наук, доцент;
С. В. Дубінський, кандидат економічних наук, доцент;
Т. В. Єрмолаєва, старший викладач;
Н. А. Крупенина, кандидат педагогічних наук, доцент.

П 69

Практична психологія у сучасному вимірі: XIV Міжнародна науково-практична конференція науковців та студентів: тези доповідей, Дніпро, 21 березня 2023 р. [Електронне видання].– Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2022. – 313 с.

ISBN 978-966-434-559-7

Збірник містить тези доповідей учасників XIV Міжнародної науково-практичної конференції науковців та студентів «Практична психологія у сучасному вимірі», у яких аналізується місце практичної психологічної науки у сучасному суспільстві.

УДК 159.922

Відповідальна за випуск:

О. О. Байєр, кандидат психологічних наук, доцент кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

ISBN 978-966-434-559-7

© Університет імені Альфреда
Нобеля, оформлення, 2023

ЗМІСТ

I. Bondarevskaya ART-DEVELOPMENT TECHNIQUES IN FORCED MIGRANTS' PSYCHOLOGICAL SUPPORT	9
V. Chernobryvets THE PHENOMENON OF FEAR AS THE MOST ENTROPIC AND DESTRUCTIVE FORCE OF HUMANITY	10
O. O. Chertkova MEANING AND INTERPRETATION: REFLECTIONS UPON THE DIMA PROJECT COURSE "QUALITATIVE RESEARCH IN PSYCHOLOGY: HISTORICAL PERSPECTIVE AND CREDIBILITY"	14
O. O. Ferber PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF THE FACTORS OF COMPETITIVENESS OF A YOUNG SPECIALIST IN THE FIELD OF PSYCHOLOGICAL SERVICES	16
A. Krasina APPROACHES TO LEADERSHIP STUDY AND THE RELATIONSHIP BETWEEN LEADERSHIP AND PERSONALITY.....	17
A. Krupenyina – All Shaih, N. Krupenyina MODERN TRENDS IN THE STUDIES OF ARAB SCIENTISTS ON THE PROCESS OF ADAPTATION OF SCHOOL CHILDREN.....	19
I. H. Lafazan THE LIFELONG EFFECTS OF TOXIC STRESS ON CHILD DEVELOPMENT IN EMERGENCY SETTINGS.....	21
M. H. Lewis VIKTOR FRANKL'S TRAGIC OPTIMISM: MEANING IN LIFE DURING THE REALITY OF WAR	26
B. Schult THE RESEARCH RELATIONSHIP IN QUALITATIVE RESEARCH	31
E. S. Shevtsova PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE TO MILITARY PERSONNEL IN COMBAT CONDITIONS.....	34
A. O. Аввакумова ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ДОСВІД ПРОЖИВАННЯ ВІЙНИ ОСОБАМИ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ.....	36
A. П. Авраменко ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГРУПИ	37
Ю. Ю. Анданченко РОЛЬ БАТЬКІВ У ФОРМУВАННІ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДІТЕЙ	39
V. С. Антонюк АДАПТАЦІЯ І РЕАБІЛІТАЦІЯ УЧАСНИКІВ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	42
V. M. Баймаганбетова ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ФАНТАЗІЇ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ ЕВАКУАЦІЇ	44
V. O. Баранов ЗНАЧЕННЯ ВІРИ В СПРАВЕДЛИВИЙ СВІТ ДЛЯ СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ УКРАЇНЦІВ.....	46
V. С. Белозерцев ВПЛИВ ОТОЧУЮЧИХ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ У МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	48
C. I. Біла СТАТЕВЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ І ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МІЖСТАТЕВИХ СТОСУНКІВ.....	50
I. I. Білорібка СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ПІСЛЯПОЛОГОВОЇ ДЕПРЕСІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПІСЛЯПОЛОГОВИЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН.....	52
V. Я. Бодрієнко ФОРМУВАННЯ СИНДРОМУ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ВЧИТЕЛІВ СЕРЕДНІХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ	53
I. M. Бойкова ЗВ'ЯЗОК МІЖ ЕМОЦІЯМИ ТА ЗДОРОВ'ЯМ ЛЮДИНИ.....	55
K. Бондар, O. Шестопалова СИНДРОМ ФАНТОМНОЇ СИРЕНИ АБО СІМЕЙНА ПСИХОТЕРАПІЯ ОНЛАЙН ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ	59
T. O. Бруштець ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ КРИЗИ СЕРЕДИНИ ЖИТТЯ	64

А. О. Варяниця ДИТИНА ЯК ОБ'ЄКТ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї	67
М. О. Вишиванова ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ПІДЛІТКІВ СПОРТСМЕНІВ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ ЗА КОРДОНОМ, ЗА РІК РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	69
І. А. Власенко ТОЛЕРАНТНІСТЬ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЯК ЧИННИК КОНСТРУКТИВНОГО ПОДОЛАННЯ ВНУТРІШНЬОСОБИСТІСНОГО КОНФЛІКТУ	71
І. В. Волченко ЩОДО ДЕЗАДАПТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ.....	73
Я. В. Вороненко РОЛЬ ВІКОВОЇ ДИНАМІКИ У ПЕРЕЖИВАННІ САМОТНОСТІ.....	74
А. І. Гарагуля ДЕЗАДАПТИВНА МРІЙЛИВІСТЬ ЯК СИМПТОМ, ЩО ПОТРЕБУЄ УВАГИ ПСИХОТЕРАПЕВТІВ	78
І. В. Гаркуша, L. Verchenko ЩОДО ПЕРЕГОВОРІВ ПРИ СПРОБІ СУЇЦИДУ	80
С. В. Гезалова ЩОДО ЗМІНИ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ПЕРЕГЛЯДУ АНІМАЦІЙНИХ МУЛЬТФІЛЬМІВ	82
М. В. Гекман ВІДНОШЕННЯ БАТЬКІВ ДО ДИТИНИ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ФОБІЇ	84
В. Р. Гилюк ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї ТА ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ	86
П. В. Головаха НООСФЕРНО-ОРІЄНТОВАНА ПСИХОЛОГІЧНА КОРЕКЦІЯ ТА РОЗВИТОК МАСОВОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ	88
О. Д. Горбунов ЩОДО ВЕГЕТАРІАНСТВА ТА ВЕГАНСТВА ЯК СТИЛЮ ХАРЧУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	91
М. Ю. Горбунова РОЛЬ РЕЛІГІЇ В ПОДОЛАННІ СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЙ ...	92
Н. І. Грига ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї, ЗУМОВЛЕНІ ВІЙНОЮ.....	94
Н. В. Грисенко ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У МОЛОДИХ МАТЕРІВ	96
Р. О. Грудський КОГНІТИВНІ ВИКРИВЛЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ПОМИЛОК ЛЮДСЬКОГО МИСЛЕННЯ	98
Д. А. Гуменюк СХИЛЬНІСТЬ ДО РИЗИКУ ТА ВМОТИВОВАНІСТЬ АРТИСТІВ ЦИРКУ..	102
В. О. Гусейнова ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА.....	105
А. І. Давиденко ТЬЮТОРСТВО, ЯК ПРАКТИКА ДОПОМОГИ СТАРШОКУРСНИКІВ ПЕРШОКУРСНИКАМ, НА ПРИКЛАДІ ЗАХІДНОГО ДОСВІДУ.....	106
Д. В. Давидова ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ І ГОТОВНОСТІ МОЛОДІ ДО ПОДРУЖНИХ СТОСУНКІВ	108
С. М. Дейнега ПСИХОКОРЕКЦІЯ СЕКСУАЛЬНИХ ДИСФУНКЦІЙ (ВІДСУТНІСТЬ ЛИБІДО) У ЖІНОК МЕТОДАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ	110
Д. М. Джавах ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ ТА ПРОЯВУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВОЛОНТЕРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	111
З. В. Дмитренко ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДЛІТКІВ У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	113
І. С. Долгорукова ВПЛИВ ВІДСУТНОСТІ СТАТЕВИХ СТОСУНКІВ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЖІНОК	115
А. В. Дон ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ.....	118
К. Є. Дяченко ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ У СІМ'Ї ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ВІДНОСИНИ	120

В. В. Євсєвська ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ НА ЕМОЦІЙНІ ПЕРЕЖИВАННЯ МОЛОДИ ТА ШЛЯХИ САМОДОПОМОГИ	121
А. С. Євтушенко АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ БОРОТЬБИ З ТРИВОГОЮ.....	124
О. Л. Єгоров ВПЛИВ ОЧІКУВАНЬ БАТЬКІВ НА ЗНЕЦІНЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ДИТИНИ	126
М. Єлькіна ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ КОХАННЯ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ	128
Ю. В. Єршомєнко, О. О. Байєр ОСОБЛИВОСТІ РЕАГУВАННЯ НА ВІЙНУ УКРАЇНКАМИ В РІЗНИХ КРАЇНАХ ПРОЖИВАННЯ	129
А. А. Желізняк ПОНЯТТЯ ЛЮБОВІ ДО ЛЮДИНИ ЯК ДУХОВНОЇ ЗДІБНОСТІ В ЛОГОТЕРАПІЇ ВІКТОРА ФРАНКЛА	131
А. А. Желізняк ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ МОДНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА СТАВЛЕННЯ МОЛОДИХ ЖІНОК ДО ВЛАСНОЇ КРАСИ	133
В. В. Загоруй СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО ШКОЛИ ДІТЕЙ, ЯКІ ВІДВІДУЮТЬ І НЕ ВІДВІДУЮТЬ ДИТЯЧИЙ САДОК	134
Є. О. Заставніченко ПРОЯВИ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ У ВІЙСЬКОВИХ-АРТИЛЕРИСТІВ.....	136
А. С. Іванова ХАРАКТЕР ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ САМООЦІНКИ ТА ПРОЯВУ ЕМОЦІЙНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ В СТОСУНКАХ У МОЛОДИХ ПАР	138
Ю. В. Камуз РІВНІСТЬ ТА ДОСТУПНІСТЬ: ВИКОРИСТАННЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ ДЛЯ ПОБУДОВИ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	140
Т. О. Камчатна СПЕЦИФІКА СТРЕСОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ	141
М. В. Кармазіна МЕТОДИ ВПЛИВУ НА СВІТОГЛЯД ТА ПЕРЕКОНАННЯ ЛЮДЕЙ В МЕДІА	143
К. Ю. Кисіль ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї У МОЛОДИХ ЛЮДЕЙ	145
Д. А. Клименко ПРОБЛЕМАТИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В ЗСУ.....	147
Т. М. Клименко ПРИНЦИП ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО СТИЛЮ ЛІДЕРСТВА.....	149
А. Р. Кнобель ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ АДЕКВАТНОЇ САМООЦІНКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ	151
О. А. Козлов ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ СУЇЦИДАЛЬНИХ НАХИЛІВ У СТУДЕНТІВ	152
Т. П. Козман, С. В. Сапожников СТИЛЬ ЖИТТЯ ЯК ФАКТОР ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ	154
О. С. Коковіхіна ЗМАГАЛЬНІСТЬ І РОЗВАЖАЛЬНА ТЕЛЕІНДУСТРІЯ: ПРИЧИНИ ПОПУЛЯРНОСТІ РЕАЛІТІ-ШОУ.....	157
А. О. Коновалова ЧОМУ У БАГАТЬОХ ПСИХОЛОГІВ ВИНΙΚАЮТЬ ТРУДНОЦІ У СПІЛКУВАННІ З КЛІЄНТАМИ.....	159
Т. Є. Крємінська ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НОСІЇВ ТЕМНОЇ ТРІАДИ РИС ОСОБИСТОСТІ.....	161
А. О. Кривий ВПЛИВ СТРЕСУ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА ПОВЕДІНКУ ЛЮДЕЙ.....	162
К. Р. Кудріна ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ СТРЕСОМ ТА МІЖОСОБИСТІСНИМИ КОНФЛІКТАМИ	165
Н. Ю. Кузьменко САМООЦІНКА ТА РІВЕНЬ ТРИВОЖНОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	166

В. І. Куліков БАТЬКІВСЬКА РОЛЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ДИТИНИ	168
А. Р. Куніцина СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА СІМ'Я: ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ	171
О. В. Лозова ОСОБИСТІСНА ГОТОВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ STEM-ОСВІТИ	174
М. Я. Лопацька ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК САМООЦІНКИ ТА СТИЛІВ ВИХОВАННЯ В ОСІБ ІЗ БАГАТОДІТНИХ І НЕБАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ	175
С. В. Мала СПЕЦИФІКА ЗАПИТУ НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД МАМ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ РОЗВИТКУ	179
Н. Малиновська ЗРОБИТИ ВИКЛИКИ МОЖЛИВОСТЯМИ: ДОСВІД ПСИХОЛОГІЧНОГО НАПРЯМУ У ДІЯЛЬНОСТІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ ІНІЦІАТИВИ «АКТИВНА ГРОМАДА»..	184
Н. Д. Малишева РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ОСОБИСТОСТІ ПРИ ВИБОРІ СТРАТЕГІЙ ПОВЕДІНКИ У КОНФЛІКТІ.....	186
А. А. Мануїлова SELF-COMPASSION ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОНТРУКТ	188
А. Д. Маслова КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ У ПІДЛІТКІВ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ.....	191
К. В. Матусевич ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИН ЮНАКАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	193
В. Р. Мешкова РОЛЬ СІМ'Ї В СТРУКТУРІ ЦІННОСТЕЙ РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП.....	195
І. С. Мірсон ІННОВАТИВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОЛОГІЧНІ КОНТЕКСТИ ПРОБЛЕМИ.....	199
К. А. Мороз СУТНІСТЬ СХИЛЬНОСТІ ДО ПОДРУЖНЬОЇ ЗРАДИ ЯК КОНЦЕПТ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ	200
С. А. Морозова СЕНСОУТВОРЕННЯ В ТЕРАПІЇ З КЛІЄНТАМИ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ ТРАВМАТИЧНІ ПОДІЇ	203
К. Є. Мягкова ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ДЕЗАДАПТОВАНOSTІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У ВОЄННИЙ ЧАС	206
О. М. Німчук МОЛИТВА ЯК ДІЄВИЙ СПОСІБ САМОРЕФЛЕКСІЇ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ	207
М. Ю. Новікова АРТТЕРАПІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ САМОПІЗНАННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	210
П. А. Нульман ДИТЯЧИЙ ДОСВІД ПОДРУЖЖЯ ЯК ФАКТОР ЇХ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ В СВОЇЙ РОДИНІ	212
А. Г. Оберемок РОЗВИТОК І ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	214
Г. О. Оверко ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ СПОСОБІВ ДОЛАННЯ СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЙ	220
Е. Ю. Огородня ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ.....	222
Б. А. Остапчук НЕВИЗНАЧЕНА ВТРАТА В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	223
В. С. Павленко САМООЦІНКА ТА ЇЇ РОЛЬ У ЖИТТІ ОСОБИСТОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ	226
В. А. Пась ВИГОРАННЯ У РОБОТІ.....	227
Д. С. Підгірна МАС-МЕДІА ЯК СПОСІБ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ	230

Д. В. Поклонова ФЕНОМЕН ДИТЯЧОГО СТРАХУ У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ	233
С. І. Покровка ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОГНІТИВНИХ НАВИЧОК У ДОРΟΣЛИХ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	236
П. А. Приходченко РОЛЬ ДЕСТРУКТИВНИХ СІМЕЙНИХ СТОСУНКІВ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ	237
Є. Є. Прожуган ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПСИХОЛОГА У ПРОЦЕСІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ	238
Я. О. Пугачова ПРОБЛЕМИ З САМООЦІНКОЮ У ПІДЛІТКІВ	243
Я. Є. Пучкова ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДЛІТКІВ, СХИЛЬНИХ ДО ТРИВОЖНОСТІ	245
О. М. Радченко ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ДЕСТРУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ	247
О. С. Родіонова ВИКОРИСТАННЯ ГРАФІЧНИХ МЕТОДІВ У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ	248
Н. Р. Романець ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ	252
С. С. Рябикіна СТАЛКІНГ: НЕБАЖАНА УВАГА З БОКУ ПЕРЕСЛІДНИКА.....	254
В. В. Рязанова ФЕНОМЕН МАГІЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПСИХОЛОГІЇ.....	256
С. Саїдане ЕМОЦІЙНІСТЬ ЯК ОСОБЛИВІСТЬ ЛЮДИНИ	258
О. С. Сірек ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТОВАНOSTІ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	259
Т. В. Скрипник ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ УЯВЛЕНЬ ПРО КРИЗУ СУЧАСНОЇ СІМ'Ї.....	262
В. О. Сніжко ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ У ТРАНСПОРТНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ	264
Г. О. Солдатова ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	266
Є. Б. Сотник ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СХИЛЬНОСТІ ДО РОЗЛАДІВ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ У ЖІНОК	269
Д. С. Стародуб ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕГАТИВНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	271
А. Д. Стеценко ОСОБЛИВОСТІ ФОРМ АГРЕСІЇ ТА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ УКРАЇНЦІВ В ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ 2022 РОКУ.....	272
О. Б. Столяренко, О. М. Палилюлько СОЦІАЛЬНА СИТУАЦІЯ РОЗВИТКУ ПІДЛІТКІВ У РЕАЛІЯХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	274
Ю. О. Строчікова ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	276
С. А. Ступник УЯВЛЕННЯ ПРО ІДЕАЛЬНУ СІМ'Ю В ОДРУЖЕНИХ ТА САМОТНІХ ЛЮДЕЙ.....	278
О. М. Сушко РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ САМОТНОСТІ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ	280
О. А. Твердохлебова ХАРАКТЕР ЗВ'ЯЗКУ ТРИВОЖНОСТІ ІЗ СХИЛЬНІСТЮ ДО ПРОКРАСТИНАЦІЇ	282
Д. В. Ткаченко ВПЛИВ СЕКТ ТА НЕТРАДИЦІЙНИХ РЕЛІГІОЗНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ	284

Л. В. Унченко ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА МІКРОКЛІМАТ У СІМ'Ї.....	286
Т. Ю. Ушакова ЗНАЧЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ПРОЦЕСАХ АДАПТАЦІЇ БІЖЕНЦІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ	289
С. С. Федорова ЩОДО МЕТОДІВ ПСИХОТЕРАПІЇ ПРИ ДЕПРЕСИВНИХ РОЗЛАДАХ ЖІНОК ВІКОМ 25-35 РОКІВ.....	291
К. О. Федченкова ХАРАКТЕР ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА СТРЕСОСТІЙКІСТІ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ.....	293
І. Г. Химич, О. І. Химич SCARF-МОДЕЛЬ: ПРОГНОЗУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПРАЦІВНИКІВ У КОЛЕКТИВІ.....	295
А.О. Хомякова ДОСВІД ДИСТАНЦІЙНОЇ ТРЕНІНГОВОЇ РОБОТИ ДЛЯ ВОЛОНТЕРІВ СТОСОВНО ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ СТРЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	297
А. І. Христенко ВПЛИВ ШКІЛЬНОГО БУЛІНГУ НА ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ.....	299
В. О. Чала ВПЛИВ ВІДЧУТТЯ САМОТНОСТІ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКА.....	301
А. В. Чекова ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ ЖИТТЄВИХ СЦЕНАРІЇВ.....	303
А. Є. Шевченко ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ СХИЛЬНОСТІ ДО БРЕХНІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	305
М. О. Шувалова ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА РІВЕНЬ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ.....	306
А. В. Юдіна, О. В. Семенчук СПЕЦИФІКА ЗВ'ЯЗКІВ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ І ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	308
В. І. Якимович ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ КЕРІВНИКА	311

Список використаних джерел

1. Емоційно-психологічний стан українців. Український інститут майбутнього. 2023. Спосіб доступу: <https://uifuture.org/publications/emoczijno-psyhologichnyj-stan-ukrayincziv%EF%BF%BC>.
2. Изард К. Э. Психология эмоций. Санкт-Петербург: Питер, 1999. 464 с.
3. Ільченко О. В. Соціально-психологічні особливості тривоги як особливого емоційного стану напруження особистості. The 12th International scientific and practical conference "Modern directions of scientific research development". VoScience Publisher, Chicago, USA. 2022. С. 553-562.
4. Максименко С. Д. Загальна психологія. Видання 3-є, перероблене та доповнене. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
5. Малкина-Пых И. Г. Психосоматика: Справочник практического психолога. Москва: Эксмо, 2005. 992 с.
6. Марута Н. О., Коростій В. І., Кожина Г. М. та ін. Довідник сімейного лікаря з питань психосоматики. Київ: Здоров'я, 2012. 384 с.
7. Мозгова Г. П., Ханецька Т. І., Якимчук О. І. Психосоматика: психічне, тілесне, соціальне. Хрестоматія: Навчальний посібник. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2021. 383 с.
8. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів: ЛДУВС, 2015. 324 с.
9. Салій Н. Сутність і поняття «страх», його види та механізми виникнення. Наукова конференція. 2012. «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД». Переяслав-Хмельницький. Спосіб доступу: http://neasmo.org.ua/zbirnuk_final_05_2012.pdf.
10. Nummenmaa L., Glerean E., Hari R., Hietanen J. K. Bodily maps of emotions. 2013. Спосіб доступу: <https://www.pnas.org/doi/pdf/10.1073/pnas.1321664111>.
11. Smith H., Schneider A. Critiquing models of emotions. Sociological Methods & Research, 2009, Vol. 37 (4). PP. 560-589.

Науковий керівник: Бикова В. О., канд. пед. наук, доцент

К. Бондар
*кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології,
Криворізький державний педагогічний університет,
Міжнародний психоаналітичний університет Берліна, Німеччина
сімейна психотерапевтка центру «Ресурс», м. Кривий Ріг*

О. Шестопалова
*кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології,
Криворізький державний педагогічний університет,
сімейна психотерапевтка центру «Ресурс», м. Кривий Ріг*

СИНДРОМ ФАНТОМНОЇ СИРЕНИ АБО СІМЕЙНА ПСИХОТЕРАПІЯ ОНЛАЙН ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ

Постановка проблем. Одним з гостро актуальних гуманітарних проблем внаслідок російського вторгнення на територію України з 24 лютого 2022 року та міграційних процесів стало випробовування української сім'ї на своєрідність міцність та здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім стресорам [11]. Українська психотерапевтична спільнота стикнулася з новими викликами щодо створення мережі ефективних та доступних форм допомоги різним категоріям сімей задля збереження психологічного здоров'я нації. Наразі понад актуальною є не лише робота в парадигмі кризової психотерапії та травмотерапії з людьми [7], які постраждалими від війни, а й системно-структурна сімейна психотерапія за наступними напрямками роботи:

- психотерапія щодо розділених вимушеною міграцією сімей;
- психотерапія стосунків розширених сімей із трьох та більше поколінь, які в наслідок воєнних дій вимушені проживати разом в евакуації;
- психотерапія сімей, які зазнали втрату та мають адаптуватись до нової сімейної ситуації;
- психотерапія сімей, члени яких знаходяться у полоні або пропали без вісти;
- психологічний супровід сімей вимушених переселенців, що виховують дітей з особливими освітніми потребами;
- психотерапія взаємодії та спілкування батьків та дітей в нуклеарній сім'ї під час війни [9-11].

Створення умов для отримання доступної сімейної психотерапії, адаптованої під потреби сімей, що знаходяться у складній життєвій ситуації, дозволить вирішувати низку вкрай важливих соціально-демографічних та соціально-психологічних завдань українського суспільства. Серед цих завдань знаходяться профілактика виникнення гострої кризи та ризику розпаду сімей, сімейного насильства, корекція дисфункціональних стосунків в парі. Такі явища сімейного життя негативно позначаються не тільки на емоційному стані дорослих, але й на соціалізації українських дітей.

Негативні наслідки воєнних дій, включно з соціально-психологічними проблемами внутрішньо перемішених осіб та мігрантів, переживання ними психотравм та втрат стають чинником порушення механізмів сімейної інтеграції та традиційних стабілізаторів подружніх стосунків. Так, проведений нами аналіз випадків парної терапії або сімейної психотерапії доводить, що вимушена міграція матерів з дітьми або бездітних заміжніх жінок за кордон стає своєрідним тригером руйнування «сімейного Ми», спричиняє ризики подружніх зрад та розлучень. Тому онлайн-психотерапія подружньої пари у випадку вимушеної розлуки, структурна сімейна терапія задля адаптації сім'ї до іншого регіону проживання, або емоційно фокусована парна терапія підтримує в умовах війни функціональність сім'ї. Зауважимо, що для пар, для яких характерне домашнє насильство знадобитися додаткова підтримка, окрім онлайн-терапії.

Дані опитувань психологічних консультантів, що працюють в міжнародних організаціях доводять, що перелік запитів залишається доволі традиційним – проблеми сімейної комунікації та вирішення проблемних питань життя родини, подружня невірність, фінансові розбіжності, відмінності у виховних поглядах батьків, сексуальна дисгармонія. Разом з тим з'явилися нові запити – необхідність адаптації до нового соціально-культурного середовища в місці перебування, мовний бар'єр, необхідність продовження освіти або через дистанційну форму в українських закладах освіти або вибір місцевих закладів, де перед дитиною постає завдання вивчення нової мови та адаптація до вимог цього закладу. Нерідко перед родинами постає екзистенційний вибір їх майбутнього, особливо при умові міграції за кордон. Аналіз структури запитів протягом 2022 та частково 2023 років у межах приватної психотерапевтичної практики продемонстрував наступний розподіл у зверненнях (N = 236 первинних звернень): конфлікти пов'язані з розривом/розлученням – 18 %; подружні зради – 16 %; факти сімейного насильства та аб'юзні стосунки – 11 %; конфлікти щодо виховання дітей – 15 %; конфлікти батьків з дітьми та підлітками щодо їхньої поведінки та адаптації в школах ЄС – 20 %; переживання втрати близької людини внаслідок війни – 15 %; скарги на погіршення психічного здоров'я – 5 %.

Методологічна основа. Синдром фантомної сирени – це психологічний стан, коли людина чує звуки сирени, хоча насправді їх немає. Виходячи із цієї метафори, зміни сімейної динаміки під впливом воєнних дій, навіть за умови, що частина сім'ї знаходиться в безпеці, неминучі. Основою стабільності сім'ї є гнучкість та певна резильєнтність подружньої пари, їх психотерапевтичний потенціал в подоланні життєвих стресорів, життєва компетентність. Виходячи з цього, **мета** нашої публікації в феноменологічному дослідженні трансформації парних відносин (подружнього холону), як частини сімейної системи під впливом травм втрат/емоційних розривів внаслідок війни.

Методологія дослідження спирається на ідеї в роботах С. Мінухіна, Б. Монтальво, Б. Росмана, Ф. Шумера при описі сімейних систем; виявлення дії механізмів сімейної

інтеграції: "спільності долі" і "емоційної ідентифікації з сім'єю, концепцію фантомної реальності І. Сергієнко для емпіричного вивчення трансформації парних стосунків під впливом чинника воєнних дій.

Для аналізу сім'ї як системи ми використовуємо *структурний варіант сімейної психотерапії*, представлений в роботах С. Мінухіна, Б. Монтальво, Б. Росмана, Ф. Шумера, в якому аналізу підлягають три. Підсистеми - подружньої пари, батьківська і підсистема дітей (сиблінгів). При цьому один і той же член сім'ї в різний час може входити в різні підсистеми сім'ї. Перша з них – подружня підсистема («холод»), яка утворюється раніше за інші та визначає функціонування сім'ї. Поняттям «холод» С. Мінухіна позначаються різні ролі в родині [4, с. 14]. Подружня підсистема як компонент подружнього союзу включає в себе патерни транзакцій які пов'язані із стосунками саме пари без дітей. Завдання взаємодії з дітьми є функцією другої – батьківської підсистеми. Остання може складатися з тата та матері, але може включати тільки одного з батьків разом зі значущими іншими, які в тій чи іншій мірі беруть участь у вихованні дітей. Не слід ототожнювати батьківську та подружню підсистеми, оскільки обидві вони включають одних і тих же індивідів у традиційній нуклеарній сім'ї. Фактично це дві різні сукупності поведінкових патернів: одна включає взаємодії «чоловік – дружина», а інша «батько – мати», що дозволяє виділити функції субсистем (холонів) подружжя та батьків як відмінні. Останній холод – це дитяча підсистема, що надає дитині можливість самостійно вивчати відносини спільноти дітей на практичному досвіді [4, с. 21].

Ми звертаємось до опису втрати або тимчасового емоційного розриву сімейних підсистем – як типових запитів сімейної психотерапії протягом драматичного для українських сімей 2022 року. Розглядаючи поняття «сімейна втрата» та «емоційний розрив» ми розуміємо їх втілення в таких подіях:

- втрати близьких внаслідок їх смерті через хвороби так насильницького характеру через воєнні дії;
- руйнування подружнього холоду та емоційний розрив в ситуації коли пара розлучилась, або партнер зрадив, або відносини втратили свою життєву силу);
- руйнування батьківської підсистеми, коли процес сепарації юнаків відбувається через емоційний розрив з батьками (такі явища помітні в умовах вимушеної міграції);
- втрата соціальної підтримки батьківського холоду членами розширеної родини, коли частина сім'ї вимушено евакуюється або ізольована від спілкування родичів внаслідок окупаційних обмежень;
- втрата професійного колегіального спілкування подружньої підсистеми, коли в парі один чи обидва змінюють роботу внаслідок вимушеної міграції та війни;
- розрив внаслідок воєнних дій постійних контактів сім'ї зі знайомими та друзями, які створювали важливу частину соціального капіталу клієнтів.

Противагою такого руйнування згуртованості сім'ї в умовах воєнних дій є підтримка функціональності родини через дію *механізмів інтеграції сім'ї* [8]. Механізми містять сукупність психологічних процесів, що охоплюють членів сім'ї і їх взаємини, провідних до формування і розвитку *просімейних мотивів* (тобто мотивів, що обумовлюють позитивне ставлення до сім'ї, бажання залишатися її членом, прагнення зміцнювати її), які сприяють вирішенню викликів воєнного часу. Дія цих механізмів проявляється в тому, як та чи інша сім'я реагує на труднощі, фрустрації. При дії соціально-функціональних механізмів інтеграції сім'ї ті ж труднощі стають джерелом подальшої інтеграції сім'ї, ще більшого її згуртування. Зокрема, це два механізми сімейної інтеграції: *"спільності долі" і "емоційної ідентифікації з сім'єю"* [8].

Не менш важливим положенням структурної сімейної терапії є положення про надмірно дифузні кордони між підсистемами. Так, подружній холод може бути під загрозою при розмиванні кордонів із розширеною сім'єю або навпаки всередині цієї сім'ї, коли розмиваються кордони між подружнім та батьківським холодом або подружжя дозволяє дитині втручатись в свої відношення.

Оскільки, ми розглядаємо феномен фантомної реальності у формі збереження уявлення про відносин в парі (подружній холод), яке вже не відповідає реальності, то відповідно такий

фантом стає проявом захисних реакцій сімейної системи від травм втрат внаслідок війни на противагу механізмам інтеграції сім'ї. Для нас важливим є підкреслити, що, функціонування механізму "спільності долі" забезпечується наступними відносинами подружнього холону в ситуації стресу:

1) у пари є уявлення, навички, звички саме сімейного задоволення своїх потреб. У свідомості пари, тобто на рівні подружнього холону сімейне життя представляється найбільш природним, зручним, звичним способом задоволення життєвих потреб: матеріально-побутових, сексуальних, в розумінні, спілкуванні та повазі;

2) турбота про нужди сім'ї сприймається її членами як найзручніший шлях задоволення власних потреб, турбота про сім'ю в цілому сприймається як турбота про себе;

3) розвиток "сімейної довіри" проявляється в тому, що в такій подружній підсистемі протиріччя пом'якшуються або переробляються за рахунок взаємних поступок або добровільної поступки однієї зі сторін. В основі поступки – це самопожертва, а довіра.

При цьому ознаками порушення механізму «спільної долі» у подружньому холоні під час війни є:

1) виражена тенденція задовольняти широке коло потреб поза подружньою підсистемою або незалежно від неї. Виразним показником порушення механізму є ситуація, коли сімейний бюджет розділяється внаслідок обставин й кошти починають витрачатись кожним з пари на свій розсуд. Пара більше не тільки на планує бюджет, але виникають інші звички - роздільного відпочинку, у кожного члена пари є окреме коло друзів і знайомих;

2) розділене подружжя поступово втрачає навички побудови спільних планів;

3) у подружжя розвивається просімейна мотивація, при якому турбота про іншого сприймається як турбота й благо для себе.

На противагу функціональним механізмам сімейній інтеграції, появляється сімейна фантомна реальність як феномен. Наприклад, у випадку вимушеної міграції жінок з дітьми за кордон і розділення пари фантомна реальність проявляється як ілюзія заперечення руйнування подружнього холону чи емоційного розриву в сімейній підсистемі. Один або обидва з подружнього холону для себе приймають твердження, що: «А давай уявимо, що розриву чи втрати не трапилось! Що все, функціонує як і раніше. Наприклад, партнер поруч, оскільки він/вона ж є в твоїй пам'яті". І якщо психіка піддається ілюзії самоомани, то особистість починає існувати в ситуації фантомної реальності, яка заважає жити в справжній реальності, жити "тут і тепер", заважає цінувати реальні відносини, що складаються, і заважає розвивати ці відносини. В умовах війни, вимушеної міграції та ризику втрат близьких ймовірність формування такого феномену в подружніх стосунках як системи є вірогідною.

Отже, в умовах воєнної кризи та вимушеної міграції подружній холон може піддаватись двом типам дисфункціональних трансформацій: з одного боку дистанціювання партнерів за рахунок порушення механізму «спільної долі» або навпаки, ігнорування наявних викликів реальності партнерами за рахунок фантомного уявлення про відсутність втрати або емоційного розриву. Джерелами дисфункціональних трансформацій пари може виступати негативний досвід сімейних взаємин, винесений з батьківської сім'ї або власний сумний досвід партнерських відношень.

У функціонуванні механізму "емоційної ідентифікації з сім'єю" важливе значення мають емоційні стосунки між партнерами та відчуття довіри, безпеки, та права на розслаблення. Відношення любові, симпатії грають важливу роль в життєдіяльності пари в умовах небезпеки під час війни. По-перше, вони задовільняють надзвичайно важливу потребу подружжя в емоційному спілкуванні. По-друге, ці відносини мають основне значення в посиленні просімейних мотивів і ослабленні антисімейних. Партнера, якого люблять та довіряють, багато прощається, легше виникає адаптація при втратах спричинених воєнними діями (що зазначені вище).

Опис випадку. Клієнтка М., 37 років, заміжня, за фахом економіст, до переїзду працювала керівником фінансово-економічного відділу на великому підприємстві. Наразі працює швачкою на польському підприємстві. Чоловік В. – 32 роки, автослюсар, працює в українському місті як самозайнятий, інвалід 3 групи. На сьогодні вже рік пара проживає окремо. Клієнтка змушено мігрувала в Польщу разом із двома дочками. Це другий шлюб, в

якому – одна спільна дитина. Колишній чоловік є батьком старшої дитини, давно проживає у Польщі, одружений. Саме він виступив ініціатором міграції колишньої дружини саме в Польщу, надає колишній дружині допомогу. Клієнтка винаймає житло разом із іншою молодою жінкою-переселенкою. Остання також переїхала разом із дитиною.

Запит клієнтки звучить так: «У нас з чоловіком і до війни були досить заплутані стосунки. Мій чоловік – люблячий батько. Проте це виявляється більше в намаганні пограти з дітьми, піти з ними на прогулянку. Задоволення матеріально-побутових потреб дітей, медичне обслуговування, спілкування із шкільними вчителями – завжди лежало на мені. За рік, що ми окремо, чоловік тільки один раз переслав гроші на потреби родини. Особливо зачепило те, що навіть на день народження молодшої доньки гроші переслав із запізненням. Це була незначна сума. Окрім того, чоловік періодично наполягає на тому, щоб ми повернулись, мотивуючи, що все стане, як раніше. На мої аргументи про те, місто є прифронтовим, щоденно є загрози обстрілів, а також я не впевнена, що знайду роботу, чоловік безапеляційно відповідає, що я – жінка вольова, сильна, щось придумаю. Навіть погрожує тим, що буде змушений знайти собі жінку та привести її в наш дім».

Подальший аналіз сімейної ситуації доводить, що подружня підсистема мало ознаки дисфункціональності, але тривале проживання нарізно висвітлило той «невидимий подружній договір», який існував. В ньому розподіл функціональних обов'язків змістився в бік дружини, яка виступала основним годувальником та людиною, що «відповідає на все». Сумісне проживання виступало компенсатором таких взаємин, оскільки в ньому була постійна сімейна комунікація між підсистемами, а її емоційна складова задовольняла потреби як самого подружжя, так й дітей. По суті, тривале проживання нарізно спровокувало емоційний розрив в подружньому холоні та виявило «проблемні ланки» у функціонуванні сім'ї. Зокрема, це питання сімейного бюджету, практики вирішення життєвих проблем.

Зауважимо, що протягом року чоловік не сплачує комунальні платежі, мотивуючи затримкою соціальної допомоги. Клієнтка підозрює, що насправді у чоловіка немає відчуття відповідальності за їх власність (сім'я проживала у квартирі, яка належала дружині ще до укладання другого шлюбу).

На сьогодні дочки досить добре адаптувались до вимог польської школи, старша дитини вже вільно розмовляє польською та планує у майбутньому продовжити набувати освіту у Польщі. Дівчата продовжують спілкуватись із батьком через соціальні месенджери, однак все більшу роль починає відігравати біологічний батько старшої дитини.

Сім'я у складі матері та дитячої підсистеми поступово стабілізується у своєму функціонуванні. Дівчата виступають певним важелем у прийнятті рішення продовжити інтеграцію в польське суспільство. Обговорення між подружжям теми остаточного вибору впирається на категоричну позицію чоловіка про те, що в Польщі «доведеться надто багато працювати».

Подальша психотерапевтична робота, що триває спрямована на виявлення потенціалу для укріплення подружнього холону, формування навичок спільного обговорення нагальних сімейних проблем та приймання обґрунтованого рішення. Окрім того, опрацювання вимагає батьківські ролі та їх трансформація у зв'язку із дорослішанням дочок.

Етика. Опис клієнтського випадку публікується за письмової згоди клієнтів за дотримання умов конфіденційності щодо певних деталей особистих історій клієнтів.

Висновки

В статті представлені результати емпіричного дослідження тенденцій у функціонуванні українських сімей, які зазнають впливу низки стресорів. В статті конкретизовані поняття «сімейна втрата» та «емоційний розрив» під впливом міграційних процесів та інших життєвих ситуацій, обумовлених суттєвими змінами у функціонуванні сімей. Розглянута дія механізмів інтеграції сім'ї через порушення уявлення «спільної долі» та емоційної ідентифікації, розмивання внутрішніх кордонів між підсистемами. Важливу роль у поясненні внутрішньої картини у виникненні дисфункції сім'ї грає концепція фантомної реальності як форма неадаптивного захисту, коли фіксуються уявлення про відносини в парі (подружній холон), яке вже не відповідає реальності. Такий фантом стає проявом захисних реакцій сімейної системи від травм втрат внаслідок війни на протигагу механізмам інтеграції сім'ї. Наведені

кейси психотерапевтичної роботи змішаного типу, де подружнє консультування чергується із індивідуальними сесіями. В них відображені деякі типові запити клієнтів та опис психологічної ситуації в українських сім'ях під впливом воєнних дій.

Список використаних джерел

1. Briefing to the Security Council on Global Consequences of the War in Ukraine, 17 March 2023. Спосіб доступу: <https://reliefweb.int/report/ukraine>.
2. Helps S., Le Coyte Grinney M. Synchronous digital couple and family psychotherapy: A meta-narrative review. *Journal of Family Therapy*, 2021, № 43(2). PP. 185-214.
3. Knobloch-Fedders L. M., Pinsof W. M., Mann B. J. Therapeutic alliance and treatment progress in couple psychotherapy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 2007, № 33 (2). PP. 245-257.
4. Minuchin S. *Families and family therapy*. New York, NY: Routledge, 2012. 240 p.
5. Minuchin S., Reiter M. D., Borda C. *The craft of family therapy: Challenging certainties*. New York, NY: Routledge, 2021. 234 p.
6. Reese R. J., Toland, M. D., Slone, N. C., Norsworthy L. A. Effect of client feedback on couple psychotherapy outcomes. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 2010, № 47 (4). PP. 616-630.
7. Shevlin M., Hyland P., Karatzias T., Makhshvili N., Javakhishvili J., Roberts B. The Ukraine crisis: mental health resources for clinicians and researchers. *Journal of Loss and Trauma*, 2022, Mar: 31. PP. 1-3.
8. Ragelienė T., Justickis V. Interrelations of adolescent's identity development, differentiation of self and parenting style. *Psichologija*, 2016, № 53. PP. 24-43.
9. Ukraine Returns Report (16-23 January 2023). Спосіб доступу: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-returns-report-16-23-january-2023>.
10. Ukraine Emergency Situation Report #17 (15 March, 2023). Спосіб доступу: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-emergency-situation-report-17-15-march-2023>.
11. UNICEF Ukraine Refugee Response Humanitarian Situation Report (Full-Year): 24 February 2023. Спосіб доступу: <https://reliefweb.int/report/ukraine/unicef-ukraine-refugee-response-humanitarian-situation-report-full-year-24-february-2023>.

Т. О. Бруштець
магістрант, 1-й рік навчання
спеціальність 053 «Психологія»
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ КРИЗИ СЕРЕДИНИ ЖИТТЯ

У роботі висвітлюється питання кризи середини життя та особливості переживання такої як у жінок так і у чоловіків. Дається загальне поняття кризи середини життя, як складного феномену, який рано чи пізно настає в житті кожної людини. Розкриваються характерні проблеми та риси притаманні цьому періоду життя. Проаналізовані теоретичні підходи для визначення відмінностей протікання кризи в залежності від статі. Дуже важливим постає питання самореалізації та особистісного зростання, а також виявлення істинного запиту щодо подальшого життя. Підкреслюється важливість результату проходження періоду кризи, як фактору який впливає на все подальше життя. Вивчення цієї теми, з урахуванням гендерного фактору, дає можливість більш широко проаналізувати їх особливості, адже криза у жінок та чоловіків протікає по-різному, хоча і має спільні риси. На наш погляд, аналіз кризи середини життя є одним з найважливіших аспектів у розвитку періоду дорослості. На сьогодні психологія дорослих мало досліджена, висновки не чіткі та суперечливі, тому вважаємо цю тему актуальною для сьогодення. Фахівцям для конструктивної допомоги в переживанні кризи середини життя важливе розуміння процесу та особливості її протікання.